

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ
КАФЕДРА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ, КРИМІНАЛІСТИКИ
ТА ЕКСПЕРТОЛОГІЇ
ФАКУЛЬТЕТ № 6**

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни Кримінальний процес
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
081 Право (правозастосування)

за темою – Особливі порядки провадження в суді першої інстанції

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 р. № 7.

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 р. № 7.

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 р. № 7.

Розглянуто на засіданні кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету № 6. Протокол від 21.08.2023 року № 7.

Розробники:

Доцент кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету № 6 ХНУВС, кандидат юридичних наук, доцент Соловйова О.Є.

Доцент кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету № 6 ХНУВС, кандидат юридичних наук, доцент Вінчук В.В.

Викладач кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету № 6 ХНУВС Дорошенко Ю.К.

Рецензенти:

Голова Київського районного суду м. Харкова, доктор юридичних наук, доцент Шаренко С.Л.

Декан факультету № 1 ХНУВС кандидат юридичних наук, доцент Романюк В.В.

План лекції

Вступ.

1. Спрощене провадження щодо кримінальних проступків.
2. Провадження в суді присяжних.

Висновки.

Рекомендована література:

Основна

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. // Голос України. — 2012. — 19 травня (№ 90—91). — С. 9—59.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар 6 у 2 т. Т.1/К82 О.М. Бандурка, Є.М. Блажківський, Є.П.Бурдоль та ін.. ; за заг.ред. В.Я.Тація, В.П.Пшонки, А.В.Портнова. — Х.: Право,2012.-768 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково – практичний коментар : у 2томах. Т.2/ К82 Є.М.Блажківський, Ю.М. Грошевий, Ю.М.Дьомін та ін. , за заг. Ред В.Я.Тація, В.П.Пшонки, А.В.Портнова – Х.: Право, 2012.-664 с.
5. Кримінальний процес : підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц, та ін.; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. – Х.: Право, 2013. – 824 с.
6. Молдован А.В. Кримінальний процес України /текст/ : Навч.посіб./ М75 А.В.Молдован, С.М.Мельник –К.: Центр учбової літератури, 2013 с.

Додаткова

1. Актуальні питання **кримінального процесу** України: навч. посіб. / [Є.М. Блажківський, І.М. Козьяков, О.М. Толочко, С.С. Мірошніченко, Г.П. Власова та ін.]; за заг. ред. Є.М. Блажківського. – К.: Національна академія прокуратури України; Центр учбової **літератури**, 2013. – 304 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України (редакція від 31.10.2014) [Електронний ресурс] - Режим доступу :

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

3. Кобернюк В. Інститут закриття кримінального провадження зі звільненням обвинуваченого від кримінальної відповідальності: сучасний стан і перспективи / В. Кобернюк // Вісн. прокуратури. - 2012. - № 10. - С. 64-70.
4. Кримінальний процес : навч. посіб. для підгот. до іспиту / О. В. Капліна, М. О. Карпенко, В. І. Маринів та ін. - Х. : Право, 2017. - 288 с.
5. Кримінальний процес : підручник / за ред. Ю. М. Грошевого та О. В. Капліної. - Х.: Право, 2012. - 608 с.
6. Кримінальний процес : підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц, та ін.; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. – Х.: Право, 2013. – 824 с.
7. Кримінальний процес в питаннях і відповідях: Загальна і Особлива частини: навч. посіб. /Л.Д. Удалова, В.В. Рожнова, Д.О. Савицький, О.Ю. Хабло. - 3-тє вид., доповн. і переробл. - К.: Скіф, 2013. - 250 с.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар/ за ред. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. - К.: Юстиніан, 2012. - 1217 с.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Відп. ред.: С.В. Ківалов, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченко. - Х.: Одіссей, 2013. - 1104 с.
10. Лобойко Л.М., Банчук О.А. Кримінальний процес: Навчальний посібник. – К.: Ваіте, 2014. – 280 с.
11. Молдован А. В. Кримінальний процес України : навч. посіб. / А. В. Молдован, С. М. Мельник. – К. : Центр учб. л-ри, 2013. – 368 с.
12. Татаров О.Ю. Досудове провадження в кримінальному процесі України: теоретико-правові та організаційні засади (за матеріалами МВС) [Текст]: [монографія] / Татаров О.Ю. – Донецьк: ТОВ « ВПП « ПРОМІНЬ», 2012. – 640 с.
13. Удалова Л.Д., Гаюр І.Й. Накладення арешту на вклади, цінності та інше майно обвинуваченого: Навчальний посібник. – К: КНТ, 2012. – 168 с.
14. Удалова Л.Д., Корсун В.Я. Суд як суб'єкт кримінально- процесуального доказування: Монографія. – К: Видавничий дім «Скіф», 2012. – 168 с.
15. Удалова Л.Д., Паризький І.В. Застосування компромісів при вирішенні конфліктів під час досудового розслідування: Навчальний посібник. – К: Видавничий дім «Скіф», 2012. – 184 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://www.portal.rada.gov.ua> - офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
2. <http://www.kmu.gov.ua> - офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України.
3. <http://mvs.gov.ua> - офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України.
4. <http://www.scourt.gov.ua> - офіційний веб-сайт Верховного Суду України.
5. <http://sc.gov.ua/> - офіційний веб-сайт Вищого спеціалізованого суду з

розгляду цивільний і кримінальних справ.

6. <http://www.gp.gov.ua> - офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури України.

7. <http://www.minjust.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України.

8. <http://www.reyestr.court.gov.ua> - єдиний реєстр судових рішень в Україні.

Текст лекції

Вступ

Новий кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року у главі 30 передбачає дві нові для кримінального процесу України форми розгляду кримінальних проваджень: спрощене провадження щодо кримінальних проступків та розгляд кримінальних проваджень судом присяжних. Закріплення цих форм розгляду кримінальних проваджень в суді першої інстанції стало реалізацією положень судово-правової реформи ще 1993 року щодо диференціації форм кримінального судочинства, основною ідеєю якої було удосконалення кримінального судочинства з метою спрощення провадження про злочини невеликої тяжкості і посилення правових гарантій особи при розгляді справ про тяжкі та особливо тяжкі злочини.

Практичне застосування норм, передбачених у главі 30 КПК України 2012 року, дозволить з одного боку розвантажити суди від розгляду у звичайному порядку кримінальних проваджень про кримінальні проступки, а з іншого - зосередити увагу суду на розгляді з участю присяжних кримінальних проваджень про злочини.

Особливою формою розгляду кримінальних проваджень про злочини відповідно вимог Конституції України новим КПК України передбачено розгляд у суді присяжних.

1.Спрощене провадження щодо кримінальних проступків

Головною метою спрощеного провадження у кримінальному процесі є економія матеріальних затрат держави, часових затрат суддів, прокурорів та інших учасників кримінального судочинства. Цей вид провадження спрямований на підвищення оперативності і скорочення строків розгляду кримінальних проваджень про кримінальні проступки, які не є суспільно небезпечними, в суді першої інстанції. Законодавцем врахований накопичений із 2001 року досвід використання цього процесуального інституту (ч.3 ст.299 КПК України 1960 року зі змінами 2001 року.)

Процесуальний порядок розгляду кримінальних проступків регламентований **ст..381КПК**(*Загальні положення спрощеного провадження щодо кримінальних проступків*) та **ст..382КПК** (*Розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні.*)

Відповідно до ст. 381 КПК суд за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором, або прокурора має право розглянути обвинувальний акт щодо вчинення кримінального проступку без проведення судового розгляду в судовому засіданні за відсутності учасників судового провадження, якщо обвинувачений, що був представлений захисником, беззаперечно визнав свою винуватість. не оспорує встановлені досудовим розслідуванням обставини і згоден з розглядом обвинувального акта за його відсутності, а потерпілий не заперечує проти такого розгляду. Спрощене провадження щодо кримінальних проступків здійснюється згідно із загальними правилами судового розгляду.

Порядок спрощеного провадження:

1) Суд у п'ятиденний строк з моменту отримання обвинувального акта з клопотанням про його розгляд у спрощеному провадженні вивчає його та додані до нього матеріали і ухвалює вирок.

2) Вирок суду за результатами спрощеного провадження ухвалюється у встановленому порядку та повинен відповідати загальним вимогам до вироку суду. У вироку суду за результатами спрощеного провадження замість доказів на підтвердження встановлених судом обставин, зазначаються встановлені органом

досудового розслідування обставини, які не оспорюються учасниками судового провадження.

3) Суд має право призначити судовий розгляд у судовому засіданні обвинувального акта, який надійшов з клопотанням про його розгляд у спрощеному провадженні, та викликати для участі в ньому учасників кримінального провадження, якщо визнає це за необхідне.

4) Копія вироку за результатами розгляду обвинувального акта з клопотанням про його розгляду спрощеному провадженні не пізніше наступного дня після його винесення надсилається учасникам судового провадження.

5) Вирок за результатами розгляду обвинувального акта з клопотанням про його розгляд у спрощеному провадженні може бути оскаржений в апеляційному порядку з урахуванням особливостей, передбачених ст. 394 КПК.

Розглядаючи обвинувальний акт у спрощеному порядку суд має забезпечити дотримання прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження та виконувати завдання кримінального процесу, передбачені у ст. 2 КПК України.

Можливість застосування судом спрощеного провадження обумовлюється наявністю або відсутністю певних юридичних фактів, до яких слід віднести:

- наявність клопотання прокурора або слідчого, погодженого із прокурором;
- беззаперечне визнання своєї винуватості обвинуваченим;
- не оспорювання обвинуваченим обставин, встановлених досудовим розслідуванням;
- згода обвинуваченого з розглядом обвинувального акту за його відсутності;
- відсутність заперечень потерпілого проти застосування спрощеного провадження щодо кримінального проступку.

Правом ініціювати спрощене провадження наділені прокурор та слідчий за погодженням із прокурором. Суд за своєю ініціативою не може

застосувати спрощений порядок судового розгляду.

Порядок надіслання клопотання про розгляд обвинувального акту у спрощеному порядку передбачений у ст. 302КПК, згідно із якою до обвинувального акта з клопотанням про його розгляд у спрощеному провадженні мають бути додані:

- письмова заява підозрюваного, складена в присутності захисника;
- письмова заява потерпілого;
- матеріали досудового розслідування, у тому числі і документи, які засвідчують беззаперечне визнання підозрюваним своєї винуватості.

Варто завернути увагу про особливі процесуальні наслідки згоди потерпілого і підозрюваного на розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні. Так, відповідно ст.394 КПК вирок суду першої інстанції, ухвалений за результатами спрощеного провадження в порядку, передбаченому ст.ст.381 та 382 КПК, не може бути оскаржений в апеляційному порядку з підстав розгляду провадження за відсутності учасників судового розгляду, не дослідження доказів у судовому засіданні або з метою оспорити встановлені досудовим розслідуванням обставини.

Що стосується змісту вироку суду, постановленому при спрощеній формі судового розгляду, то в ньому замість доказів на підтвердження встановлених судом обставин зазначаються встановлені органом досудового розслідування обставини, які ніким не оспорюються.

2.Провадження в суді присяжних.

Провадження у суді присяжних регламентовано нормами параграфу 2 глави **30 КПК України(ст.ст. 383-391).**

Суд присяжних став новелою нашого кримінального процесу і реалізацією конституційного положення(ст124 Конституції) про участь народу у здійсненні правосуддя. Відповідно до **ст. 383 КПК** провадження судом присяжних здійснюється у відповідності із загальними правилами. Суд присяжних

утворюється при місцевому загальному суді першої інстанції. Усі питання, пов'язані з судовим розглядом, судді і присяжні вирішують спільно.

Обвинувачений у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді довічного позбавлення волі, під час підготовчого судового засідання має право заявити клопотання про розгляд кримінального провадження стосовно нього судом присяжних.

Прокурор, суд зобов'язані роз'яснити обвинуваченому у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді довічного позбавлення волі, можливість та особливості розгляду кримінального провадження стосовно нього судом присяжних.

Письмове роз'яснення прокурора обвинуваченому про можливість, особливості і правові наслідки розгляду кримінального провадження судом присяжних додається до обвинувального акта і реєстру матеріалів досудового розслідування, які передаються до суду.

Обвинувачений у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді довічного позбавлення волі, під час підготовчого судового засідання має право заявити клопотання про розгляд кримінального провадження стосовно нього судом присяжних.

Після призначення судового розгляду судом присяжних головуючий дає розпорядження секретарю судового засідання про виклик присяжних у кількості семи осіб, які визначаються автоматизованою системою документообігу суду з числа осіб, які внесені до списку присяжних. Громадяни, які внесені до списку присяжних і можуть бути викликані до суду як присяжні, визначаються згідно із Законом України «Про судоустрій і статус суддів».

Письмовий виклик має бути вручений присяжному під розписку не пізніше ніж за п'ять днів до судового засідання. У виклику зазначаються день, час і місце проведення судового засідання, права та обов'язки присяжного, перелік вимог до присяжних, а також підстави для звільнення їх від виконання обов'язків, припис про явку, а також обов'язок присяжного (чи іншої особи, яка одержала виклик для

передачі його присяжному) невідкладно повідомити суд про причини неможливості явки. На підставі письмового виклику роботодавець зобов'язаний звільнити присяжного від роботи на час виконання ним обов'язків зі здійснення правосуддя.

Права і обов'язки присяжного передбачені у ст. 386 КПК України.

Права присяжного:

- 1) брати участь у дослідженні всіх відомостей та доказів у судовому засіданні;
- 2) робити нотатки під час судового засідання;
- 3) з дозволу головуючого задавати запитання обвинуваченому, потерпілому, свідкам, і експертам, іншим особам, які допитуються;
- 4) просити головуючого роз'яснити норми закону, то підлягають застосуванню при вирішенні питань, юридичні терміни і поняття зміст оголошених у судовому засіданні документів, ознаки злочину, у вчиненні якого обвинувачується особа.

Обов'язки присяжного:

- 1) правдиво відповісти на запитання головуючого і учасників судового провадження щодо можливих перешкод, передбачених законом, для його участі в судовому розгляді, його стосунків з особами, які беруть участь у кримінальному провадженні, що підлягає розгляду, та поінформованості про його обставини, а також на вимогу головуючого подати необхідну інформацію про себе;
- 2) додержуватись порядку в судовому засіданні і підкорятись розпорядженням головуючого;
- 3) не відлучатись із зали судового засідання під час судового розгляду;
- 4) не спілкуватися без дозволу головуючого з особами, що не входять до складу суду, стосовно суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) підчас нього;

5) не збирати відомості, що стосуються кримінального провадження, поза судовим засіданням;

б) не розголошувати відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і стали відомі присяжному у зв'язку з виконанням його обов'язків.

Відбір присяжних здійснюється після відкриття судового засідання.

Головуючий повідомляє присяжним, яке провадження підлягає розгляду, роз'яснює їм права та обов'язки, а також умови їх участі в судовому розгляді. Кожен із присяжних має право заявити про неможливість його участі у судовому розгляді, вказавши на причину цього, та заявити собі самовідвід.

Головуючий з'ясовує, чи немає передбачених у законі підстав, які перешкоджають залученню громадянина в якості присяжного або є підставою для звільнення окремих присяжних від виконання їх обов'язків, а так само для звільнення присяжних від виконання їх обов'язків за їх усними чи письмовими заявами.

Для з'ясування обставин, що можуть перешкоджати участі присяжного в судовому розгляді, прокурор, потерпілий, обвинувачений з дозволу головуючого можуть задавати присяжним відповідні запитання. Кожному з присяжних, який з'явився, учасники судового провадження можуть заявити відвід.

Усі питання, пов'язані зі звільненням присяжних від участі в розгляді кримінального провадження, а також питання про самовідводи і відводи присяжних, вирішуються ухвалою суду у складі двох професійних суддів, що ухвалюється після наради на місці без виходу де нарадчої кімнати, крім випадків, коли вихід до нарадчої кімнати буде визнаний судом необхідним. У випадку, якщо судді не прийшли до одноголосного рішення щодо вирішення питання, пов'язаного зі звільненням присяжного від участі в розгляді кримінального провадження або самовідводом чи відводом присяжного, присяжний вважається звільненим від участі у розгляді кримінального провадження або відведеним.

Якщо присяжних залишилось більше необхідної для участі в судовому розгляді кількості, присяжні визначаються автоматизованою системою документообігу суду з числа присяжних, що не були звільнені або відведені від участі в розгляді кримінального провадження.

Якщо присяжних залишилось менше необхідної для участі в судовому розгляді кількості, секретар судового засідання за вказівкою головуючого викликає присяжних додатково. Після відбору основних присяжних відбирається двоє запасних присяжних. Прізвища відібраних основних і запасних присяжних заносяться до журналу судового засідання в тому порядку, в якому їх було відібрано.

Запасні присяжні під час судового засідання постійно перебувають на відведених їм місцях і до ухвалення вироку можуть бути включені до складу основних присяжних у разі неможливості кого-небудь з основних присяжних продовжувати участь у судовому розгляді. Про заміну вибулих основних присяжних запасними суд присяжних виносить ухвалу.

Приведення присяжних до присяги.

Після закінчення відбору основних і запасних присяжних вони займають місця, відведені їм головуючим. За пропозицією головуючого присяжні приймають присягу.

Прокурору, обвинуваченому, потерпілому та іншим учасникам кримінального провадження протягом усього судового розгляду забороняється спілкуватись із присяжними інакше, ніж у порядку, передбаченому законодавством.

Усунення присяжного:

1. У разі невиконання обов'язків присяжного;
2. За наявності обґрунтованих підстав вважати, що присяжний у результаті незаконного впливу втратив неупередженість, необхідну для вирішення питань кримінального провадження відповідно до закону.

Присяжний може бути усунутий від подальшої участі в судовому розгляді

кримінального провадження за ініціативою головуючого рішенням більшості від складу суду присяжних, яке приймається в нарадчій кімнаті та оформлюється мотивованою ухвалою. У разі усунення присяжного до складу суду включається запасний присяжний, після чого судовий розгляд продовжується, або, у разі відсутності запасного присяжного, здійснюється відбір нового присяжного в порядку, передбаченому цим параграфом, після чого судове провадження розпочинається з початку.

Порядок наради і голосування в суді присяжних.

Нарадою суду присяжних керує головуючий, який послідовно ставить на обговорення питання, проводить відкрите голосування і веде підрахунок голосів. Усі питання вирішуються простою більшістю голосів. Головуючий голосує останнім. Ніхто із складу суду присяжних не має права утримуватися від голосування, за винятком випадку, коли вирішується питання про міру покарання, а суддя чи присяжний голосував за виправдання обвинуваченого. У цьому разі голос того, хто утримався, додається до голосів, поданих за рішення, яке є найсприятливішим для обвинуваченого. При виникненні розбіжностей про те, яке рішення для обвинуваченого є більш сприятливим, питання вирішується голосуванням.

Кожен із складу суду присяжних має право викласти письмово окрему думку, яка не оголошується в судовому засіданні, приєднується до матеріалів провадження і є відкритою для ознайомлення.

У випадку, коли серед більшості складу суду, яка прийняла рішення, відсутні професійні судді, головуючий зобов'язаний надати допомогу присяжним у складенні судового рішення.